

MARIAN PIEKARSKI

ORCID: 0000-0001-8950-4712

mpiekarski@pk.edu.pl

Wewnątrzszkolny System Doradztwa Zawodowego jako forma realizacji doradztwa zawodowego w edukacji

Intra-school Vocational Guidance System as a Form of Implementation of Vocational Counseling in Education Process

STRESZCZENIE

Celem artykułu było zaprezentowanie wewnątrzszkolnego systemu doradztwa zawodowego jako instrumentu, jakim powinna się posługiwać współczesna szkoła w prowadzeniu skutecznych i spójnych działań w zakresie doradztwa zawodowego.

Słowa kluczowe: wewnątrzszkolny system doradztwa zawodowego; doradca zawodowy; nauczyciel

WPROWADZENIE

Współczesność charakteryzuje się burzliwymi zmianami w wielu dziedzinach życia społeczno-zawodowego. Dynamiczny postęp technologiczny zmieniający definicję pracy, zmiany struktury zatrudnienia, rozwój rynku pracy czy wreszcie globalizacja oddziałująca na procesy pracy i kształtowanie się zapotrzebowania na pracowników w poszczególnych branżach to tylko niektóre ze zmian, z jakimi w przyszłości zmierzą się uczniowie szkół dokonujący kolejnych wyborów edukacyjno-zawodowych. Otrzymują oni z wielu źródeł informacje o tym, że prawdopodobnie będą musieli zmienić zawód, uzupełnić kwalifikacje, rozwijać nowe kompetencje i mobilnie podchodzić do poszukiwania pracy. Dlatego konieczne staje się wyposażanie uczniów na wszystkich poziomach kształcenia w umiejętności przydatne w podejmowaniu świadomych i racjonalnych decyzji dotyczą-

cych wyboru kolejnego etapu kształcenia i zawodu. Decyzje podjęte w okresie edukacji będą rzutować na dalszy przebieg ich karier edukacyjno-zawodowych.

Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 16 sierpnia 2018 r. w sprawie doradztwa zawodowego (Dz.U. 2018, poz. 1675) daje nowe spojrzenie na doradztwo edukacyjno-zawodowe i funkcjonowanie doradcy zawodowego w rzeczywistości szkolnej. Zmiany te wpisują się w oczekiwania wielu specjalistów z zakresu doradztwa zawodowego, którzy od lat postulowali zaakcentowanie treści z zakresu doradztwa zawodowego w podstawach programowych realizowanych na każdym etapie kształcenia oraz uświadomienie nauczycielom ich roli jako „doradców zawodowych”.

PODSTAWY TEORETYCZNE DORADZTWA EDUKACYJNO-ZAWODOWEGO

Człowiek wobec zmieniającej się rzeczywistości potrzebuje i oczekuje wsparcia w kształtowaniu odpowiednich warunków rozwoju edukacyjnego i zawodowego. Obecnie niespotykana w historii skala przeobrażeń w życiu gospodarczym oraz ich tempo powodują wzrost niepewności i zagubienia wśród uczniów stojących przed wyborem szkoły i zawodu. Zwiększa to znaczenie i potrzebę doradztwa edukacyjno-zawodowego, które obowiązkowo od roku szkolnego 2018/2019 realizowane jest w formule wewnątrzszkolnego systemu doradztwa zawodowego.

Niezależnie od tego, jaki aspekt doradztwa zawodowego będziemy analizować, nieuchronnie wydaje się stwierdzenie, że jest ono procesem – i to całozyciowym – związanym z rozwojem każdego człowieka. Aby zrozumieć priorytety doradztwa zawodowego, zasadna jest znajomość podstawowych teorii rozwoju zawodowego. Jak twierdzi Czesław Plewka, w najnowszej literaturze można spotkać coraz więcej tego rodzaju klasyfikacji. Znajdujemy je w publikacjach m.in. Tadeusza Nowackiego (1982, 1999), Wandy Rachalskiej (1987), Aleksandra Bańki (1995), Henryka Skłodowskiego (1999) czy Anny Paszkowskiej-Rogacz (2003).

Teorie te, jak również ich klasyfikacje, różnią się sposobem pojmowania zjawisk rozwojowych oraz sposobem podejścia do badania tych zjawisk. Dominują teorie wąskiego zasięgu, ograniczające się do wybranego przedziału wieku bądź wybranego obszaru czy dziedziny rozwoju człowieka. Stąd najczęściej proponowane są klasyfikacje i charakterystyki teorii dotyczące albo określonej dziedziny rozwoju człowieka, albo określonej grupy wiekowej, rzadziej natomiast konkretnej grupy zawodowej (Plewka, 2015, s. 63).

Według Plewki (2015, s. 97–100) teorie szczegółowe rozwoju zawodowego i wyboru zawodu można podzielić na pięć grup:

1. Teorie cechy i czynnika. Głównymi przedstawicielami są Frank Parsons i John L. Holland. Teoria zakłada, że:
 - rozwój zawodowy i wybór zawodu są procesem ściśle poznawczym,

- decyzje zawodowe to wynik logicznego rozumowania,
- wybór zawodu jest jednorazowy,
- istnieje tylko jeden właściwy zawód dla każdego człowieka,
- jednostka nie może dobrze wykonywać wielu rodzajów prac,
- im dokładniejsze dopasowanie między osobą a wymogami zawodu, tym większe prawdopodobieństwo sukcesu zawodowego.

Ten model sprawdza się jednak tylko w sytuacji optymalnej, kiedy jednostka ma dostatecznie dużo rzetelnych informacji o pracy i własnych cechach i zasobach. Doradztwo ma na celu poznanie jednostki, poznanie świata pracy oraz dopasowanie zawodu do człowieka i człowieka do zawodu. Zakłada także, że jednostka nie ma problemów decyzyjnych na podłożu emocjonalnym, a wymagania środowiska pracy są w miarę stabilne. Dziś jednak zarówno rynek pracy, jak i środowisko pracy nie są zjawiskami stałymi. Niestabilność i zmienność rynku pracy XXI w. jest wpisana w jego naturę.

2. Teorie psychodynamiczne. Przedstawiciele tego kierunku to Edward S. Bordin, Anna Roe, Alfred Adler, Carl G. Jung oraz Katharine Briggs i Isabel Briggs-Myers. Badacze zakładają, że jednostka dokonuje wyboru zawodu głównie pod wpływem czynników wewnętrznych, popędów i indywidualnych potrzeb. Podkreślają też znaczenie relacji rodzinnych w rozwoju kariery zawodowej. W określonej atmosferze rodzinnej jednostka dorasta i kształtuje swoją osobowość zawodową. Ta grupa koncepcji jest zorientowana głównie na uwarunkowania wewnętrzne jako motywujące i decydujące w procesie rozwoju zawodowego. Nie doceniają one znaczenia czynników zewnętrznych, oddziałujących na jednostkę w trakcie dokonywania przez nią wyborów edukacyjno-zawodowych.
3. Teorie socjologiczno-sytuacyjne. Są reprezentowane głównie przez Alberta Bandurę, który ciężar odpowiedzialności za decyzje i wybory zawodowe przenosi z jednostki na jej otoczenie. Czynniki decydujące o wyborze zawodu związane są z czasem i miejscem, kulturą, akceptowanymi rolami społecznymi, klasą społeczną, zasadami popytu i podaży, rodziną i funkcjonującymi tendencjami społecznymi. Taki punkt widzenia rozwoju osobowości zwraca uwagę na interakcję jednostki ze środowiskiem. Bandura podkreśla potencjalnie aktywną rolę jednostki w interpretacji i aranżacji wpływów środowiskowych. Dalej zaś koncentruje się na zachowaniach wyuczonych, wskazując na możliwość dostarczania jednostce w procesie podejmowania decyzji zawodowych takich doświadczeń, które czynią ten proces trafniejszym. Doradca zawodowy zatem stara się lepiej zrozumieć zmiany w zachowaniu jednostki powstające pod wpływem gromadzonych doświadczeń.
4. Teorie poznawczo-społeczne. Do ich przedstawicieli zalicza się Anitę Mitchell, G. Briana Jonesa oraz Johna D. Krumboltza. Według autorów istnieją cztery grupy uwarunkowań, które przez wzajemne interakcje powodują

zmiany na drodze rozwoju kariery zawodowej. W każdym z momentów podejmowania decyzji liczba i rodzaj dostępnych opcji są zależne od wchodzących w ich skład szczegółowych uwarunkowań wewnętrznych i zewnętrznych. Zewnętrzne i wewnętrzne uwarunkowania rozwoju zawodowego stanowią: 1) czynniki genetyczne i zdolności specjalne, 2) warunki środowiskowe i przypadkowe zdarzenia, 3) doświadczenia związane z uczeniem się, 4) umiejętności realizacji zadań. Doradztwo zawodowe na gruncie tych czterech uwarunkowań koncentruje się na umiejętnościach samodzielnego rozwiązywania zadań, jednostka zdobywa zdolności do samodzielnego działania. Ten model można określić jako „sobieradztwo zawodowe”.

5. Teorie rozwojowe. Eli Ginzberg i Donald E. Super to autorzy takiej teorii. Zakładają, że wybór zawodu jest wypadkową czynników osobowościowych i środowiskowych. Rozwój zawodowy jest procesem trwającym przez całe życie jednostki. Badacze wyróżnili w nim trzy fazy: fantazji, próby oraz realizmu. Jest on również efektem „dialogu”, a według Ginzberga – „kompromisu”, który jednostka podejmuje, konfrontując indywidualne pragnienia z własnymi możliwościami. Realizowany wzorzec kariery zawodowej jest uzewnętrznionym obrazem siebie. Obraz siebie, preferencje zawodowe i kompetencje zmieniają się w czasie pod wpływem doświadczeń zawodowych. Teorie rozwojowe akcentują znaczenie stwarzania młodym ludziom warunków do zdobywania doświadczeń, które cechuje adekwatność do okresu rozwoju jednostki, a tym samym jej gotowość na taki, a nie inny rodzaj doświadczeń. Nadają one znaczenie także aktywnej postawie jednostki w stosunku do informacji zwrotnej udzielanej przez specjalistów z zakresu doradztwa, a dotyczącej kształtowania decyzji zawodowych wśród młodych ludzi. Nowatorskim elementem teorii jest zwrócenie uwagi na wielokrotność wyborów zawodowych, a tym samym zmian aktywności zawodowej w ciągu życia jednostki. W przypadku doradztwa zawodowego teorie rozwojowe wskazują na to, że proces wyboru zawodu jest długotrwały, lecz odwracalny, można z niego wyciągać wnioski. Oznacza to, że do pewnych etapów można wracać i realizować proces od nowa.

Przedstawione teorie nie są jedynymi podejmującymi tematykę rozwoju zawodowego. Niezmienny pozostaje fakt, że analiza rozwoju zawodowego powinna stanowić podstawę szeroko rozumianego doradztwa zawodowego na każdym etapie życia człowieka. Doradcom zawodowym pozwala bowiem zrozumieć istotę zjawisk, które mają wpływ na decyzje jednostki, oraz pomaga w formułowaniu planu wsparcia doradczego.

W syntetycznym ujęciu doradztwo edukacyjno-zawodowe polega na interakcji między uczniem a doradcą zawodowym. Doradca wspiera ucznia w świadomym i autonomicznym wyborze szkoły, uczelni, kierunku kształcenia czy zatrudnienia. Przyczynia się także do zrozumienia przez niego sposobu i potrzeby

dokształcania i doskonalenia zawodowego podczas całego okresu zatrudnienia. W procesie doradztwa edukacyjno-zawodowego uczeń dokonuje świadomego i autonomicznego wyboru, wykorzystując dwie podstawowe umiejętności doradcy zawodowego: diagnostyczne (diagnoza predyspozycji zawodowych) oraz informacyjne (informacje o możliwościach kształcenia ogólnego i zawodowego w szkołach ponadpodstawowych, o kierunkach studiów oraz o sytuacji na rynku pracy) (Kwiatkowski, 2018, s. 192).

Integralną częścią tak rozumianego doradztwa edukacyjno-zawodowego jest wcześniejsza preorientacja i orientacja zawodowa. Autorzy *Nowego słownika pedagogiki pracy* wskazują, że preorientacja zawodowa to wstępny etap orientacji zawodowej (Nowacki, Korabiowska-Nowacka, Baraniak, 2000, s. 206). Zygmunt Wiatrowski uważa, że preorientacja zawodowa to układ przypadkowych i celowych oddziaływań umożliwiających jednostce i zespołom zdobycie wiedzy o zawodach. Autor podkreśla, że dotyczą one głównie dzieci, a odbywają się w domu rodzinnym i przedszkolu oraz podczas nauczania początkowego (Wiatrowski, 2005, s. 196). Z przytoczonej definicji wynika, że preorientacja zawodowa jest procesem wychowawczym na pierwszych etapach kształcenia.

Z kolei orientacja zawodowa to działalność prowadzona przez szkoły, poradnie i urzędy pracy, której celem jest zaznajomienie uczniów i absolwentów rozmaitych szkół z możliwościami pracy i możliwościami własnego rozwoju. W szkołach jej celem jest doprowadzenie uczniów do podejmowania decyzji co do dalszego kształcenia lub wyboru zawodu zgodnie z własnym przygotowaniem i możliwościami, z uwzględnieniem wymagań zawodowych (Nowacki i in., 2000, s. 175). Podobnie orientację zawodową definiuje Kazimierz Czarnecki, który określił ją jako proces, na który składa się zespół działań zmierzających do ułatwienia młodzieży dokonania właściwych wyborów zawodu albo pracy. Działania te polegają na kształtowaniu pożądanej postawy wobec nauki i pracy oraz rozwijaniu zainteresowań zawodowych poprzez upowszechnienie wiedzy o zawodach, wyrabianiu umiejętności oceny własnych predyspozycji zawodowych i pomoc w podejmowaniu decyzji zawodowych (Czarnecki, 2008, s. 180). Orientacja zawodowa staje się zatem także procesem wychowawczym prowadzącym do trafnych wyborów edukacyjnych i zawodowych ucznia. Warto w tych definicjach zwrócić uwagę na dwa elementy: rozwój w perspektywie czasu oraz systematyczność i konsekwencję w działaniu – są one niezbędnymi warunkami szeroko pojętego procesu wychowawczego.

Preorientacja i orientacja zawodowa oraz doradztwo edukacyjno-zawodowe realizowane są w przedszkolu i szkole przez doradcę zawodowego. Szkoła wpisuje się na trwałe w życie każdego człowieka jako instytucja społeczna, która przygotowuje młodzież do dorosłego życia społecznego i zawodowego. Andrzej Bogaj podaje, że jej powstanie i rozwój zawdzięczamy starożytnym Grekom. Termin „szkoła” (*schole*) oznaczał czas wolny przeznaczony na wypoczynek po pracy, naukę, zaspoka-

ianie potrzeb wyższych, doskonalenie się i autokreację (Bogaj, 2006, s. 18). Autor za Wincentym Okoniem zdefiniował szkołę jako instytucję oświatowo-wychowawczą zajmującą się kształceniem i wychowaniem dzieci, młodzieży i dorosłych stosownie do przyjętych w danym społeczeństwie celów i zadań oraz koncepcji oświatowo-wychowawczych i programów. Osiąganiu tych celów służą: odpowiednio wykształcona kadra pedagogiczna, nadzór oświatowy, baza lokalowa i wyposażenie oraz zabezpieczenie budżetowe Skarbu Państwa, samorządów lokalnych i innych źródeł (Bogaj, 2006, s. 19). Tak zdefiniowanej szkole Bogaj nadaje rolę organizacji innowacyjnej, której idea traktowana jest jako długofalowy program działania skierowany na doskonalenie modelu szkoły oraz zaspokajanie indywidualnych i społecznych potrzeb dzieci i młodzieży w szybko zmieniającym się świecie. Przed szkołą jako organizacją innowacyjną stają nowe wyzwania związane z przemianami istoty pracy ludzkiej, karier zawodowych oraz dostosowaniem edukacji do wymogów rynku pracy. Jednym z realizatorów wspomnianych zadań jest doradca zawodowy.

W *Nowym słowniku pedagogiki pracy* doradca zawodowy określony jest jako:

(...) osoba zajmująca się poradnictwem zawodowym. Zakres jej wiedzy tworzą informacje o poszczególnych zawodach, zawarte w opisach zawodów, teczках zawodowych, charakterystykach klasyfikacyjnych. Doradca powinien znać status zawodowy pracowników w poszczególnych zawodach, możliwości awansu, przeciętne wysokości zarobków, a także aktualną sytuację zawodów na rynku pracy. Doradca świadczy usługi w stosunku do klientów biur pracy, a jego miejscem zatrudnienia są: centra informacji zawodowej i poradnie psychologiczno-pedagogiczne, a także szkoły wszelkich typów. (Nowacki i in., 2000, s. 53–54)

Zdaniem autorów tej definicji doradca zawodowy może pracować w systemie oświaty w ramach doradztwa zawodowego rozumianego jako zorganizowany proces, którego celem jest przygotowanie uczniów do dalszej drogi edukacyjno-zawodowej na każdym poziomie kształcenia. Daniel Kukła doradcę zawodowego pracującego w szkole nazywa „szkolnym doradcą zawodowym”. Jest to osoba, która ma swoje określone miejsce w radzie pedagogicznej każdej szkoły i powinna towarzyszyć uczniowi w podejmowaniu ważnych decyzji edukacyjnych i zawodowych. Zadaniem doradcy zawodowego jest też współpraca z rodzicami, których powinien wspierać i pokazywać, jak być doradcą swojego dziecka, a także współpraca z wychowawcami klas podczas lekcji wychowawczych oraz z nauczycielami w realizacji tematów związanych z wyborem zawodu w ramach lekcji przedmiotowych (Kukła, 2012, s. 20).

Jak widać, istotne jest, aby problematykę przyszłości zawodowej czy wyboru ścieżki kształcenia ucznia rozpocząć możliwie jak najwcześniej. Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 16 sierpnia 2018 r. w sprawie doradztwa zawodowego (Dz.U. 2018, poz. 1675) wskazuje, aby proces ten rozpoczął się już w przedszkolu i trwał przez cały okres nauki w szkole podstawowej

i ponadpodstawowej.

W przedszkolach, oddziałach przedszkolnych w szkołach podstawowych oraz w innych formach wychowania przedszkolnego realizowana jest preorientacja zawodowa, która ma na celu wstępne zapoznanie dzieci z wybranymi zawodami oraz pobudzanie i rozwijanie ich zainteresowań i uzdolnień. Z kolei orientacja zawodowa w klasach I–VI szkół podstawowych ma na celu zapoznanie uczniów z wybranymi zawodami, kształtowanie pozytywnych postaw wobec pracy i edukacji oraz pobudzanie, rozpoznawanie i rozwijanie ich zainteresowań i uzdolnień. Doradztwo edukacyjno-zawodowe w klasach VII i VIII szkół podstawowych oraz w szkołach ponadpodstawowych skierowane jest na wspieranie uczniów w procesie przygotowania ich do świadomego i samodzielnego wyboru kolejnego etapu kształcenia i zawodu, z uwzględnieniem ich zainteresowań, uzdolnień i predyspozycji zawodowych oraz informacji na temat systemu edukacji i rynku pracy.

Wszystkie treści programowe preorientacji i orientacji zawodowej oraz doradztwa edukacyjno-zawodowego przygotowane przez Ośrodek Rozwoju Edukacji uwzględniają te same cztery obszary celów szczegółowych, które nadają zestawowi programów charakter systemowy i modułowy. Są to:

1. Poznawanie własnych zasobów, m.in. zainteresowań, zdolności i uzdolnień, mocnych i słabych stron jako potencjalnych obszarów do rozwoju, ograniczeń, kompetencji (wiedzy, umiejętności i postaw), wartości, predyspozycji zawodowych, stanu zdrowia.
2. Świat zawodów i rynek pracy, m.in. poznawanie zawodów, wyszukiwanie i przetwarzanie informacji o zawodach i rynku pracy, umiejętność poruszania się po nim, poszukiwanie i utrzymanie pracy.
3. Rynek edukacyjny i uczenie się przez całe życie, m.in. znajomość systemu edukacji i innych form uczenia się, wyszukiwanie i przetwarzanie informacji o formach i placówkach kształcenia, uczenie się przez całe życie.
4. Planowanie własnego rozwoju i podejmowanie decyzji edukacyjno-zawodowych, m.in. planowanie ścieżki edukacyjnej i zawodowej z przygotowaniem do zdobywania doświadczenia zawodowego i refleksji nad nim, podejmowanie i zmiany decyzji dotyczących edukacji i pracy, korzystanie z całonajmniejszego poradnictwa kariery.

WEWNĄTRZSZKOLNY SYSTEM DORADZTWA ZAWODOWEGO
W ŚWIETLE ROZPORZĄDZENIA MINISTERSTWA EDUKACJI
NARODOWEJ Z DNIA 16 SIERPNI 2018 R.

Rozporządzenie w § 5 wskazuje sposób realizacji Wewnętrznszkolnego Systemu Doradztwa Zawodowego (WSDZ) w szkole. Na każdy nowy rok szkolny szkoła opracowuje program jego realizacji, który określa:

- działania związane z realizacją doradztwa zawodowego, w tym tematykę dzia-

łań, z uwzględnieniem treści programowych oraz oddziałów, których dotyczą te działania, metody i formy realizacji działań, z uwzględnieniem udziału rodziców w tych działaniach, w szczególności przez organizację spotkań z rodzicami, z wyjątkiem szkół policealnych i szkół dla dorosłych, terminy realizacji działań oraz osoby odpowiedzialne za realizację poszczególnych zadań,

- podmioty, z którymi szkoła współpracuje przy realizacji działań z uwzględnieniem odpowiednio potrzeb uczniów, słuchaczy i rodziców oraz lokalnych lub regionalnych działań związanych z doradztwem zawodowym.

Program WSDZ opracowuje doradca zawodowy albo inny nauczyciel lub nauczyciele odpowiedzialni za realizację doradztwa zawodowego w szkole, wyznaczeni przez dyrektora szkoły. Dyrektor szkoły, w terminie do dnia 30 września każdego roku szkolnego, po zasięgnięciu opinii rady pedagogicznej zatwierdza program do realizacji na terenie szkoły.

W realizację WSDZ powinni być włączeni wszyscy członkowie rady pedagogicznej szkoły. W związku z tym podaję kilka przykładów zadań dla poszczególnych pracowników szkoły:

1. Dyrektor:

- odpowiada za organizację działań związanych z doradztwem zawodowym,
- współpracuje z doradcą zawodowym w celu realizacji WSDZ,
- zapewnia warunki do realizowania w szkole zajęć preorientacji, orientacji zawodowej i doradztwa zawodowego,
- organizuje w szkole wspomaganie realizacji działań z zakresu preorientacji i orientacji zawodowej i doradztwa zawodowego poprzez planowanie i przeprowadzanie działań mających na celu poprawę jakości pracy placówki w tym obszarze.

2. Doradca zawodowy:

- pomaga uczniom w określeniu mocnych stron, predyspozycji, zainteresowań i uzdolnień uczniów,
- wspiera uczniów w planowaniu kształcenia i kariery zawodowej,
- prowadzi zajęcia z zakresu preorientacji i orientacji zawodowej i doradztwa zawodowego oraz zajęcia związane z wyborem kierunku kształcenia i zawodu,
- czynnie pomaga nauczycielom, wychowawcom i rodzicom w realizacji działań związanych z doradztwem zawodowym,
- prowadzi doradztwo indywidualne dla uczniów,
- diagnozuje zapotrzebowanie uczniów, rodziców i nauczycieli na działania związane z doradztwem zawodowym,
- planuje, koordynuje, monitoruje i prowadzi ewaluację oraz promuje działania związane z doradztwem zawodowym podejmowane przez szkołę we współpracy z wychowawcami, nauczycielami i specjalistami,
- gromadzi, aktualizuje i udostępnia informacje edukacyjne i zawodowe właściwe dla danego poziomu kształcenia,

- przewodniczy zespołowi nauczycieli wspólnie przygotowującemu projekt WSDZ.
3. Pedagog szkolny:
- diagnozuje potrzeby oraz możliwości uczniów, udziela indywidualnych porad i konsultacji w zakresie rozpoznawania mocnych stron oraz podejmowania decyzji edukacyjnych, w zależności od potrzeb i możliwości organizacyjnych,
 - prowadzi zajęcia rozwijające kompetencje społeczne oraz zajęcia na temat technik uczenia się, radzenia sobie ze stresem,
 - kieruje zainteresowanych uczniów do specjalistycznych placówek.
4. Wychowawca:
- pomaga w określeniu mocnych stron, predyspozycji i zainteresowań uczniów,
 - eksponuje w trakcie bieżącej pracy z uczniami związku realizowanych treści nauczania z poszczególnych przedmiotów z treściami programowymi orientacji zawodowej i doradztwa zawodowego,
 - włącza do swoich planów wychowawczych zagadnienia z zakresu preorientacji, orientacji zawodowej i doradztwa zawodowego,
 - realizuje tematy związane z preorientacją, orientacją zawodową i doradztwem zawodowym na godzinach wychowawczych,
 - wskazuje uczniom innych specjalistów, którzy mogą udzielić wsparcia w planowaniu kariery zawodowej,
 - współpracuje z rodzicami w zakresie planowania ścieżki kariery edukacyjno-zawodowej ich dzieci,
 - współpracuje z doradcą zawodowym oraz innymi nauczycielami i specjalistami w zakresie realizacji działań związanych z doradztwem zawodowym.
5. Nauczyciel w świetlicy szkolnej:
- włącza w zajęcia realizowane w świetlicy szkolnej treści z zakresu preorientacji i orientacji zawodowej oraz doradztwa edukacyjno-zawodowego,
 - organizuje konkursy i wycieczki zawodoznawcze,
 - rozpoznaje i wspiera w rozwoju zdolności i uzdolnienia uczniów.
6. Nauczyciel-bibliotekarz:
- współpracuje z doradcą zawodowym oraz innymi nauczycielami i specjalistami w zakresie realizacji działań związanych z orientacją zawodową i doradztwem zawodowym,
 - opracowuje, aktualizuje i udostępnia zasoby biblioteki dotyczące doradztwa zawodowego.

Trzeba podkreślić, że ważną rolę w wewnątrzszkolnym systemie doradztwa zawodowego odgrywają również nauczyciele poszczególnych przedmiotów. Polega ona nie tylko na fachowym przedstawieniu tematu lekcji, umiejętnym przekazaniu wiedzy, zrealizowaniu programu z poszczególnych przedmiotów, lecz także – co jest chyba równie ważne – na przedstawieniu tematu lekcji w taki spo-

sób, aby uczeń wiedział, po co się uczy danego materiału i w jaki sposób zdobytą wiedzę będzie mógł wykorzystać w dalszej edukacji i w późniejszym życiu zawodowym.

Wszyscy nauczyciele w ramach poszczególnych przedmiotów realizują podstawę programową i w programach nauczania powinni akcentować te miejsca, które w sposób bezpośredni lub pośredni odnoszą się do doradztwa zawodowego. Dla przykładu poniżej zamieszczono kilka treści związanych z doradztwem zawodowym, realizowanych na poszczególnych przedmiotach, które można wskazać w czasie opracowywania WSDZ:

1. Języki obce – słownictwo dotyczące zawodów, miejsc pracy, przygotowanie dokumentów aplikacyjnych, prowadzenie rozmów telefonicznych, redagowanie korespondencji, przygotowanie do rozmowy kwalifikacyjnej.
2. Geografia – rozwój gospodarczy regionu, struktura zatrudnienia w województwie, stopa bezrobocia w powiecie, rozwój przemysłu, rozwój usług, sąsiedzi Polski, stosunki społeczne, rozwój infrastruktury gospodarczej.
3. Wychowanie fizyczne – uświadomienie potrzeby aktywności fizycznej przez całe życie, prozdrowotny styl życia, umiejętności sprzyjające zapobieganiu chorobom zawodowym, BHP, determinacja i konsekwencja w realizacji zaplanowanego celu.
4. WOS i historia – systemy edukacyjne w innych krajach, struktura zawodowa ludności, prawa i obowiązki obywateli, postawy obywatelskie, udział człowieka w życiu społecznym, grupy społeczne i ich rola w społeczeństwie, rozwój polskiego społeczeństwa, współpraca międzynarodowa, fundusze UE.

PRZYKŁADOWY PLAN REALIZACJI ZADAŃ Z DORADZTWA ZAWODOWEGO W RAMACH WEWNĄTRZSZKOLNEGO SYSTEMU DORADZTWA ZAWODOWEGO DLA KLAS VII–VIII

Zamieszczony poniżej plan jest częścią pracy dyplomowej mgr. Jerzego Zyguły pt. *Wewnątrzszkolny System Doradztwa Zawodowego w Szkole Podstawowej im. Króla Jana III Sobieskiego w Dłużcu*, napisanej w 2018 r. podczas studiów podyplomowych na kierunku doradztwo zawodowe na Politechnice Krakowskiej. Plan ten obejmuje realizację zadań z doradztwa zawodowego prowadzonych przez doradcę zawodowego, nauczycieli i wychowawców na obowiązkowych i dodatkowych zajęciach edukacyjnych dla klas VII–VIII, a także działania skierowane do rodziców i nauczycieli.

Lp.	Treści programowe – wymagania szczegółowe (cele ogólne i szczegółowe)	Rodzaj działania (zadanie)	Metody i formy realizacji	Realizatorzy i sojusznicy	Uczestnicy	Terminy	Uwagi
I. Prowadzenie grupowych zajęć z zakresu doradztwa zawodowego na podstawie ramowych planów nauczania							
1.	Poznanie własnych zasobów 1. 1.2	Moje umiejętności – moje sukcesy – zajęcia w ramach doradztwa zawodowego, lekcja 1	Dyskusja, praca indywidualna i grupowa	Doradca zawodowy	Uczniowie klasy VII	II 2019	Scenariusz zajęć
2.	Poznanie własnych zasobów 1. 1.2	Zdolności i uzdolnienia – zajęcia w ramach doradztwa zawodowego, lekcja 2	Praca w grupach, plakat, giełda pomysłów	Doradca zawodowy	Uczniowie klasy VII	II 2019	Scenariusz zajęć
3.	Poznanie własnych zasobów 1. 1.4, 1. 1.5	Czy ja mogę być bohaterem? – zajęcia w ramach doradztwa zawodowego, lekcja 3	Studium przypadku, praca z tekstem, dyskusja, praca w grupach	Doradca zawodowy	Uczniowie klasy VII	II 2019	Scenariusz zajęć
4.	Świat zawodów i rynek pracy 2. 2.1	Zawody wokół nas – zajęcia w ramach doradztwa zawodowego, lekcja 4	Dyskusja, praca w grupach, kolaż	Doradca zawodowy	Uczniowie klasy VII	II 2019	Scenariusz zajęć
5.	Świat zawodów i rynek pracy 2. 2.7	Autoprezentacja, czyli sztuka przedstawiania siebie – zajęcia w ramach doradztwa zawodowego, lekcja 5	Pogadanka, burza pomysłów, mapa mentalna, drama	Doradca zawodowy	Uczniowie klasy VII	III 2019	Scenariusz zajęć
6.	Świat zawodów i rynek pracy 2. 2.4	Praca, jako wartość w życiu człowieka – zajęcia w ramach doradztwa zawodowego, lekcja 6	Asocjogram, praca w grupach, dyskusja kierowana, gra dydaktyczna	Doradca zawodowy	Uczniowie klasy VII	III 2019	Scenariusz zajęć
7.	Świat zawodów i rynek pracy 2. 2.5	Wolontariat – wstępem do kariery – zajęcia w ramach doradztwa zawodowego, lekcja 7	Kula śnieżna, giełda pomysłów, praca w grupach, dyskusja	Doradca zawodowy	Uczniowie klasy VII	III 2019	Scenariusz zajęć

8.	Rynek edukacyjny i uczenie się przez całe życie 3. 3.3	Szkola podstawowa i co dalej? Moja edukacyjna przygoda – zajęcia w ramach doradztwa zawodowego, lekcja 8	Dyskusja, plakat, praca w grupach	Doradca zawodowy	Uczniowie klasy VII	III 2019	Scenariusz zajęć
9.	Rynek edukacyjny i uczenie się przez całe życie 3. 3.4	Jak długo się uczymy? – zajęcia w ramach doradztwa zawodowego, lekcja 9	Rozmowa kierowana, debata, praca w grupach i parach	Doradca zawodowy	Uczniowie klasy VII	IV 2019	Scenariusz zajęć
10.	Planowanie własnego rozwoju i podejmowanie decyzji edukacyjno-zawodowych 4. 4.3	Doradca zawodowy. Kto to taki? – zajęcia w ramach doradztwa zawodowego, lekcja 10	Dyskusja, rozmowa kierowana, praca w grupach, plakat	Doradca zawodowy	Uczniowie klasy VII	IV 2019	Scenariusz zajęć
11.	Poznanwanie własnych zasobów 1. 1.3	Moje portfolio i e-portfolio (część 1) – zajęcia w ramach doradztwa zawodowego, lekcja 1	Dyskusja, giełda pomysłów, praca w grupach	Doradca zawodowy	Uczniowie klasy VIII	II 2019	Scenariusz zajęć
12.	Poznanwanie własnych zasobów 1. 1.7, 2. 2.6	Jakie wartości są dla mnie ważne? – zajęcia w ramach doradztwa zawodowego, lekcja 2	Gra dydaktyczna, autorefleksja, pogadanka	Doradca zawodowy	Uczniowie klasy VIII	II 2019	Scenariusz zajęć
13.	Poznanwanie własnych zasobów 1. 1.6	Rozpoznaję swoje aspiracje – zajęcia w ramach doradztwa zawodowego, lekcja 3	Autorefleksja, dyskusja – praca grupowa, rozmowa kierowana	Doradca zawodowy	Uczniowie klasy VIII	II 2019	Scenariusz zajęć
14.	Świat zawodów i rynek pracy 2. 2.3	Jak scharakteryzować współczesny rynek pracy? – zajęcia w ramach doradztwa zawodowego, lekcja 4	Mapa mentalna, praca w grupach, burza pomysłów, miniwykład	Doradca zawodowy	Uczniowie klasy VIII	II 2019	Scenariusz zajęć
15.	Świat zawodów i rynek pracy 2. 2.2	Moje zasoby i preferencje a oczekiwania pracodawców – zajęcia w ramach doradztwa zawodowego, lekcja 5	Praca w grupach, studium przypadku, analiza tekstu źródłowego, autorefleksja	Doradca zawodowy	Uczniowie klasy VIII	III 2019	Scenariusz zajęć

16.	Rynek edukacyjny i uczenie się przez całe życie 3. 3.1	Szkoły zawodowe – szkołami pozytywnego wyboru – zajęcia w ramach doradztwa zawodowego, lekcja 6	Skojarzenia, dyskusja, debata, praca indywidualna, praca w grupach	Doradca zawodowy	Uczniowie klasy VIII	III 2019	Scenariusz zajęć
17.	Rynek edukacyjny i uczenie się przez całe życie 3. 3.2	Informacje w zasięgu ręki, czyli poznaj ofertę szkół ponadpodstawowych – zajęcia w ramach doradztwa zawodowego, lekcja 7	Praca w grupach, praca z tekstem (analiza ulotek), dyskusja, plakat	Doradca zawodowy	Uczniowie klasy VIII	III 2019	Scenariusz zajęć
18.	Planowanie własnego rozwoju i podejmowanie decyzji edukacyjno-zawodowych 4.4.4	Kariera zawodowa. Co wprawie piszczy? – zajęcia w ramach doradztwa zawodowego, lekcja 8	Bank pomysłów, mapa myśli, eksperyment, rozmowa kierowana	Doradca zawodowy	Uczniowie klasy VIII	III 2019	Scenariusz zajęć
19.	Planowanie własnego rozwoju i podejmowanie decyzji edukacyjno-zawodowych 4.4.1	Jak wybrać szkołę? – zajęcia w ramach doradztwa zawodowego, lekcja 9	World Café, praca w grupach, praca indywidualna, Q-sort	Doradca zawodowy	Uczniowie klasy VIII	IV 2019	Scenariusz zajęć
20.	Planowanie własnego rozwoju i podejmowanie decyzji edukacyjno-zawodowych 4.4.2	Kim chcę zostać w przyszłości? – zajęcia w ramach doradztwa zawodowego, lekcja 10	Mapa myśli, praca indywidualna, praca w grupach	Doradca zawodowy	Uczniowie klasy VIII	IV 2019	Scenariusz zajęć
II. Wspomaganie uczniów w wyborze kierunku kształcenia i zawodu w trakcie bieżącej pracy prowadzonej przez doradcę zawodowego i nauczycieli na lekcjach wychowawczych i obowiązkowych zajęciach edukacyjnych							
21.	Poznananie własnych zasobów 1. 1.2	Ja w moich oczach – zajęcia z wychowawcą	Dyskusja, praca indywidualna – autoanaliza, praca grupowa	Nauczyciel wychowawca	Uczniowie klasy VII	X 2018	Scenariusz zajęć
22.	Poznananie własnych zasobów 1. 1.2	Temperament jak z bajki – zajęcia z wychowawcą	Dyskusja kierowana, praca w grupach, miniwykład, metoda przewodniego tekstu	Nauczyciel wychowawca	Uczniowie klasy VII	XI 2018	Scenariusz zajęć

23.	Poznanwanie własnych zasobów 1. 1.2	Ja w oczach innych. Część I – zajęcia z wychowawcą	Dyskusja, plakat, praca w grupach, analiza filmu	Nauczyciel wychowawca	Uczniowie klasy VIII	X 2018	Scenariusz zajęć
24.	Poznanwanie własnych zasobów 1. 1.2	Ja w oczach innych. Część II – zajęcia z wychowawcą	Praca z tekstem – kwestionariusze, dyskusja, giełda pomysłów	Nauczyciel wychowawca	Uczniowie klasy VIII	X 2018	Scenariusz zajęć
25.	Poznanwanie własnych zasobów 1. 1.3	Moje portfolio i e-portfolio. Część II – zajęcia z plastyki	Giełda pomysłów, dyskusja, techniki plastyczne, praca indywidualna	Nauczyciel plastyki	Uczniowie klasy VII	III 2019	Scenariusz zajęć
26.	Poznanwanie własnych zasobów 1. 1.3	Moje portfolio i e-portfolio. Część III – zajęcia z informatyki	Giełda pomysłów, dyskusja, techniki informatyczne, praca indywidualna	Nauczyciel informatyki	Uczniowie klasy VIII	III 2019	Scenariusz zajęć
27.	Poznanwanie własnych zasobów 1. 1.4	Ograniczenia czy możliwości? – zajęcia z wychowawcą. Lekcja poprzedzająca spotkanie z lekarzem rodzinnym i medycyny pracy	Zdania typu prawda czy fałsz, rozmowa kierowana, praca w grupach, dyskusja	Nauczyciel wychowawca	Uczniowie klasy VIII	IV 2019	Scenariusz zajęć
28.	Świat zawodów i rynek pracy 2. 2.1.	Marzenia do spełnienia – zajęcia z doradcą zawodowym w ramach projektu SPInKA	Dyskusja kierowana, praca w grupach, praca indywidualna – autorefleksja, plakat	Doradca zawodowy	Uczniowie klasy VIII	XII 2018	Scenariusz zajęć
29.	Świat zawodów i rynek pracy 2. 2.1	W jakich zawodach wykorzystam wiedzę z...? – zajęcia z doradcą zawodowym w ramach projektu SPInKA	Praca w grupach, praca indywidualna – praca z tekstem, kalambury	Doradca zawodowy	Uczniowie klasy VIII	I 2019	Scenariusz zajęć
30.	Świat zawodów i rynek pracy 2. 2.1	Rzemiosło – alternatywą dla młodych zawodowców – zajęcia z wychowawcą	Akronim, skojarzenia, gra online, dyskusja, praca w grupach, quiz	Nauczyciel wychowawca	Uczniowie klasy VIII	XII 2018	Scenariusz zajęć
31.	Świat zawodów i rynek pracy 2. 2.1	Startujemy zawodowo – Zawodowa liga klas – zajęcia z wychowawcą	Metoda projektu, plakat, ankieta, fotoreportaż i film	Nauczyciel wychowawca	Uczniowie klasy IV–VIII	XI 2018 – V 2019	Scenariusz zajęć

32.	Świat zawodów i rynek pracy 2. 2.1	W roli głównej...? – wywiad z przedstawicielem zawodu – zajęcia z wychowawcą	Projekt, wywiad, dyskusja, praca w grupach	Nauczyciel wychowawca	Uczniowie klasy VII–VIII	XI 2018	Scenariusz zajęć
33.	Rynek edukacyjny i uczenie się przez całe życie 3. 3.3	W szkole czy poza szkołą? Gdzie się uczymy? – zajęcia z wychowawcą	Praca w grupach, dyskusja, metoda przewodniego tekstu	Nauczyciel wychowawca	Uczniowie klasy VII	II 2019	Scenariusz zajęć
34.	Rynek edukacyjny i uczenie się przez całe życie 3. 3.4	Jak długo się uczymy? (część II) – zajęcia z wychowawcą	Rozmowa kierowana, World Café – dyskusja, praca w grupach	Nauczyciel wychowawca	Uczniowie klasy VII	IV 2019	Scenariusz zajęć
35.	Poznawanie własnych zasobów 1. 1.2	Czas wolny – zajęcia z nauczycielem języka niemieckiego	Kalambury, gra <i>Memory</i> , dialogi, praca w parach i grupach	Nauczyciel języka niemieckiego	Uczniowie klasy VII	X 2018	–
36.	Świat zawodów i rynek pracy 2. 2.4, 2. 2.5, 2. 2.6	Henryk Sienkiewicz <i>Latarnik</i> . Czym była praca dla Skawińskiego? Jakie miał doświadczenie zawodowe? Nieuczciwy współnik i co dalej... Praca za granicą kiedyś i dziś	Drama, praca w grupach, rozmowa kierowana	Nauczyciel języka polskiego	Uczniowie klasy VII	X 2018	–
37.	Planowanie własnego rozwoju i podejmowanie decyzji edukacyjno-zawodowych 4. 4.2, 4. 4.4	Jak napisać życiorys i CV? Jak napisać dobry list motywacyjny? Co w życiu młodego człowieka jest najważniejsze?	Drama, metoda podawcza, wypełnianie schematów dokumentów urzędowych	Nauczyciel języka polskiego	Uczniowie klasy VIII	IV 2019	–
38.	Rynek edukacyjny i uczenie się przez całe życie 3. 3.3	Edukacja i praca – przedstawia funkcje szkoły w systemie edukacji oraz strukturę polskiego systemu edukacyjnego	Rozmowa kierowana, praca w grupie	Nauczyciel wiedzy o społeczeństwie	Uczniowie klasy VIII	IX 2018	–

39.	Poznanie siebie, poznanie własnych zasobów 1.1.3	Komunikacja i autoprezentacja – przedstawia zasady komunikowania się, wyjaśnia zasady skutecznej autoprezentacji – kształtowania swojego wizerunku w nowym środowisku	Dyskusja, burza mózgów, rozmowa kierowana	Nauczyciel wiedzy o społeczeństwie	Uczniowie klasy VIII	IX 2018	–
40.	Świat zawodów i rynek pracy 2.2.5	Ekonomia na co dzień – wyjaśnia, jak funkcjonuje gospodarstwo domowe; wymienia główne źródła jego dochodów (z pracy, działalności gospodarczej, świadczenia społeczne); wymienia kategorie wydatków gospodarstwa domowego; planuje jego budżet	Praca w grupach, rozmowa kierowana	Nauczyciel wiedzy o społeczeństwie	Uczniowie klasy VIII	IX 2018	–
41.	Świat zawodów i rynek pracy 2.2.1.	Obliczenia procentowe. Na czym polega zawód bankiera?	Rozmowa kierowana	Nauczyciel matematyki	Uczniowie klasy VII	X 2018	–
42.	Poznanie własnych zasobów 1.1.1	Izotopy. Energetyka jądrowa w pytaniach i odpowiedziach	Rozmowa kierowana	Nauczyciel matematyki	Uczniowie klasy VII	II 2019	–
43.	Planowanie własnego rozwoju i podejmowanie decyzji edukacyjno-zawodowych 4.4.1	Woda i jej rola w przyrodzie. Jak zostać analitykiem chemicznym?	Rozmowa kierowana	Nauczyciel matematyki	Uczniowie klasy VII	V 2019	–
44.	Poznanie własnych zasobów 1.1.1	Izotopy. Energetyka jądrowa w pytaniach i odpowiedziach	Rozmowa kierowana	Nauczyciel matematyki	Uczniowie klasy VII	II 2019	–
45.	Świat zawodów i rynek pracy 2.2.1	Zmiany w polskim przemyśle. Struktura zatrudnienia i bezrobocie w Polsce	Rozmowa kierowana	Nauczyciel geografii	Uczniowie klasy VIII	–	–

46.	Świat zawodów i rynek pracy 2. 2.1	Usługi w Polsce	Rozmowa kierowana	Nauczyciel geografii	Uczniowie klasy VIII	-	-
47.	Świat zawodów i rynek pracy 2. 2.1	Praca – popularne zawody i związane z nimi czynności. Miejsce i warunki pracy – mówienie i czytanie	Słownictwo, słuchanie, mówienie, dialogi, czytanie	Nauczyciel języka angielskiego	Uczniowie klasy VII–VIII	-	-
48.	Rynek edukacyjny i uczenie się przez całe życie 3. 1.1	Przedstawianie intencji, marzeń i planów na przyszłość – wypowiedź ustna	Słownictwo, słuchanie, mówienie, dialogi, czytanie	Nauczyciel języka angielskiego	Uczniowie klasy VIII	-	-
49.	Planowanie własnego rozwoju i podejmowanie decyzji edukacyjno-zawodowych 4.1.1	Wybór zawodu – pisanie	Słownictwo, słuchanie, mówienie, dialogi, czytanie	Nauczyciel języka angielskiego	Uczniowie klasy VIII	-	-
III. Tematyka spotkań z rodzicami uczniów							
50.	Rynek edukacyjny i uczenie się przez całe życie	Doradztwo zawodowe. Dlaczego jest ważne?	Dyskusja, giełda pomysłów, miniwykład	Doradca zawodowy	Rodzice uczniów klasy VII	XI 2018	Scenariusz zajęć
51.	Rynek edukacyjny i uczenie się przez całe życie	Szkoła podstawowa i co dalej? Możliwe ścieżki kształcenia	Dyskusja, rozmowa kierowana	Doradca zawodowy	Rodzice uczniów klasy VIII	III 2019	Scenariusz zajęć

IV. Tematyka spotkań Rady Pedagogicznej Szkoły Podstawowej im. Króla Jana III Sobieskiego w Dłużcu						
52.	Planujemy działania w ramach Wewnętrzznego Systemu Doradztwa Zawodowego (WSDZ) w naszej szkole	Lekcja odwrócona, praca w grupach, giełda pomysłów, gwiżdża pytań, dyskusja kierowana	Dyrektor szkoły, doradca zawodowy	RP	X 2018	Scenariusz zajęć
53.	Od animatora do wychowawcy – nowe role doradcze w przygotowaniu ucznia do aktywnego projektowania przyszłości edukacyjnej i zawodowej – rada szkoleniowa	Skojarzenia, zdanie niedokończone, praca w grupach, dyskusja	Dyrektor szkoły, doradca zawodowy	RP	III 2019	Scenariusz zajęć
54.	Wewnętrzny system doradztwa zawodowego	Ewaluacja działań, podjętych przez szkołę z zakresu doradztwa zawodowego	Dyrektor szkoły, doradca zawodowy	RP	VI 2019	Scenariusz zajęć

ZAKOŃCZENIE

Głównym zadaniem współczesnej szkoły jest przygotowanie ucznia do życia zawodowego i społecznego. Nowe rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 16 sierpnia 2018 r. nakłada na dyrektorów i rady pedagogiczne obowiązek przygotowania, organizacji i realizacji wewnątrzszkolnego systemu doradztwa zawodowego oraz zajęć związanych z wyborem kierunku kształcenia. Sposób realizacji powinien być spójny i systemowy, począwszy od przedszkola, a skończywszy na szkole ponadpodstawowej. W świetle wspomnianego dokumentu wybór zawodu jest rozumiany nie jako jednorazowy, pojedynczy akt wyboru, lecz jako ciąg następujących po sobie decyzji, proces, który zaczyna się we wczesnym dzieciństwie i trwa do końca edukacji, a później – przez całe życie człowieka. Skoro proces ten zaczyna się w dzieciństwie, to praktycznie każdy młody człowiek większą część swojego czasu spędza w systemie edukacji i dlatego wychowawca oraz nauczyciele poszczególnych przedmiotów, a także pedagog, bibliotekarz, nauczyciel świetlicy szkolnej, pielęgniarka szkolna i szkolny doradca zawodowy powinni w ramach swoich kompetencji towarzyszyć uczniowi w przygotowaniu do wyboru zawodu i kierunku kształcenia.

BIBLIOGRAFIA

- Czarnecki, K. (2008). *Podstawowe pojęcia zawodoznawstwa*. Sosnowiec: Oficyna Wydawnicza Humanitas.
- Bańka, A. (1995). *Zawodoznawstwo, doradztwo zawodowe, pośrednictwo pracy*. Poznań: Print-B.
- Bogaj, A. (2006). *Szkoła w społeczeństwie obywatelskim*. W: A. Bogaj, S.M. Kwiatkowski (red.), *Szkoła a rynek pracy* (s. 11–37). Warszawa: PWN.
- Kukła, D. (2012). *W kręgu personalizmu doradcy zawodowego*. Częstochowa: Wydawnictwo OB.
- Kwiatkowski, S.M. (2018). Nowoczesne doradztwo w szkołach: predyspozycje uczniów a ich przyszłość zawodowa. W: S.M. Kwiatkowski (red.), *Kompetencje przyszłości* (T. 3; s. 190–204). Warszawa: Fundacja Rozwoju Systemu Edukacji.
- Nowacki, T. (red.). (1982). *Pedagogika pracy, problematyka i przegląd badań*. Warszawa: WSiP.
- Nowacki, T. (1999). *Zawodoznawstwo*. Radom: ITE.
- Nowacki, T.W., Korabiowska-Nowacka, K., Baraniak, B. (2000). *Nowy słownik pedagogiki pracy*. Warszawa: WSP TWP.
- Paszkowska-Rogacz, A. (2003). *Psychologiczne podstawy wyboru zawodu. Przegląd koncepcji teoretycznych*. Warszawa: KOWEziU.
- Plewka, C. (2015). *Kierowanie własnym rozwojem zawodowym. Studium teoretyczne i egzemplifikacje praktyczne*. Koszalin: Wydawnictwo Politechniki Koszalińskiej.
- Rachalska, W. (1987). *Problemy orientacji zawodowej*. Warszawa: WSiP.
- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 16 sierpnia 2018 r. w sprawie doradztwa zawodowego (Dz.U. 2018, poz. 1675).

Skłodowski, H. (red.). (1999). *Psychologiczna problematyka doradztwa zawodowego*. Łódź: Wydawnictwo UŁ.

Wiatrowski, Z. (2005). *Podstawy pedagogiki pracy*. Bydgoszcz: WSP.

SUMMARY

The aim of the article was to present the intra-school career counseling system as a tool that the modern school should use for conducting effective and consistent actions in the field of career counseling.

Keywords: intra-school career guidance system; vocational advisor; teacher